

POPRADZKI
PARK KRAJOBRAZOWY

Informator

Popradzki
PARK KRAJOBRAZOWY

Wydawca:

Zespół Parków Krajobrazowych
Województwa Małopolskiego
ul. Vetulaniego 1A
31-227 Kraków
www.zpkwm.pl

Wydanie IV

Teksty:

Anna Boguś, Piotr Dmytrowski, Iwona Szczygieł, Anna Świsterska

Zdjęcia:

Piotr Dmytrowski, Marek Kroczeek, Piotr Sułek, Iwona Szczygieł,
Anna Świsterska, Krzysztof Tomasiak, Bernadetta Wacławek,
materiały archiwalne ZPKWM

Opracowanie map:

Piotr Sułek

Redakcja:

Marek Kroczeek, Marcin Guzik, Iwona Szczygieł, Anna Świsterska

Korekta:

Klaudia Bień

Projekt, skład:

Dariusz Grochal | Skład Liter | Grafika wydawnicza

Copyright by:

Zespół Parków Krajobrazowych
Województwa Małopolskiego

Egzemplarz bezpłatny

ISBN 978-83-66787-42-1

WOLA KROGULECKA 2023

POPRADZKI
PARK KRAJOBRAZOWY

Popradzki Park Krajobrazowy

jest terenem o niezwykłych wartościach przyrodniczych, historycznych i krajobrazowych. Malownicze doliny Dunajca i Popradu, zalesione pasma górskie Radziejowej i Jaworzyny Krynickiej, a także bogactwo przyrodnicze to podstawowe walory, którymi Park ten może się poszczycić. Miarą jego wartości niech będzie fakt utworzenia obszaru Natura 2000 „Ostoja Popradzka” w znacznym stopniu pokrywającego się z obszarem Popradzkiego Parku Krajobrazowego.

Jeśli dołożymy do tego uzdrowiska słynące z wód leczniczych, otrzymamy jeden z najbardziej atrakcyjnych terenów w Polsce.

Informacje ogólne

Muchomor czerwony

Powołany do życia w 1987 roku Popradzki Park Krajobrazowy jest największym parkiem krajobrazowym w Małopolsce i jednym z największych w Polsce. Zajmuje powierzchnię 53 419,14 ha, obejmując większość Beskidu Sądeckiego. Rozciąga się od Krynicy i Tylicza na wschodzie po Krościenko i Łącko na zachodzie oraz od Starego Sącza na północy po granicę ze Słowacją na południu.

Nazwa Parku związana jest z położeniem jego części w znanej i bardzo cennej przyrodniczo dolinie Popradu.

Krajobraz Beskidu Sądeckiego

Walory parku

► Budowa geologiczna

Podłoże Parku zbudowane jest z typowych skał fliszowych, należących do płaszczowiny magurskiej. Składa się ono z naprzemianległych warstw piaskowców, zlepieńców i mułowców (łupków). Najwyższe wyniesienia Popradzkiego Parku Krajobrazowego, czyli kulminacje pasm: Radziejowej i Jaworzyny Krynickiej, tworzą szczególnie twarde i wytrzymałe na niszczenie piaskowce magurskie, natomiast w dolinach częściej występują mniej odporne warstwy piaskowcowo-mułowcowe.

Diabelski Kamień

Bogactwem geologicznym Parku są oczywiście wody mineralne, głównie szczawy wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowe oraz wody siarczkowe. Ich źródła koncentrują się przede wszystkim w rejonie Krynicy-Zdróju, Muszyny, Żegiestowa, Piwnicznej, Szczawnicy oraz Łomnicy-Zdroju. Ciekawostką geologiczną jest występowanie w rejonie Muszyny-Złockiego mofet – naturalnych miejsc wydobywania się dwutlenku węgla.

► Rzeźba terenu

Obszar Parku, o typowo górskim charakterze, położony jest w granicach Beskidu Sądeckiego oraz Gór Leluchowskich. Występują tu grzbiety osiągające ponad 1100 m n.p.m. ze stromymi stokami porożniętymi głębokimi dolinami. Przez teren Parku przepływa duża karpacka rzeka Poprad, a po części jego zachodniej granicy – Dunajec. Ich niewielkie dopływy utworzyły malownicze doliny.

Ze względu na nachylenie stoków oraz typ budowy geologicznej w wielu miejscach występują formy osuwiskowe. Duża część z nich, powstała setki lat temu, jest już dziś nieaktywna, lecz nadal widoczne są ich zarysy. Najciekawsze tego typu formy można zaobserwować w okolicach Zadnich Gór oraz Wierchu nad Kamieniem. Towarzyszą im formy skałkowe ściśle z nimi związane pod względem genezy powstania. Najcenniejsze z nich to: Diabelski Kamień pod Jaworzyną Krynicką, Diabelskie Skały nieopodal Hali Łabowskiej czy skałki w okolicach Wierchu nad Kamieniem. Zbudowane są one z odpornych na erozję piaskowców magurskich i zawierają liczne ciekawe struktury sedimentacyjne i wietrzeniowe. Z osuwiskami związane są również niewielkie stawy osuwiskowe (zastoiskowe), dziś stanowiące przede wszystkim miejsce występowania ciekawej roślinności niskotorfowiskowej. Przykładem może być staw Czarna Młaka ponad miejscowością Powroźnik, uznany za pomnik przyrody.

Równie cennymi elementami geomorfologicznymi na terenie Parku są jaskinie pochodzenia tektonicznego, grawitacyjnego lub erozyjno-wietrzeniowego. Bardzo często związane są one z obszarami osuwiskowymi. Powstały w związku z rozsuwaniem się warstw skalnych. Przeważnie są to wąskie, kręte korytarze o stosunkowo niewielkiej długości. Najciekawsze, choć formalnie nieudostępnione i bardzo niebezpieczne do zwiedzania, są: Jaskinia Złotniańska, Jaskinia Niedźwiedzia, Wietrzne Dziury czy Jaskinia Roztoczańska.

Czarna Młaka

► Szata roślinna

Świat roślin Popradzkiego Parku Krajobrazowego jest bardzo bogaty i wielobarwny. Ponad 70% powierzchni Parku to lasy, z których największą powierzchnię zajmuje buczyna karpacka. W jej skład oprócz dominującego buka wchodzi takie gatunki jak jodła, świerk pospolity, modrzew europejski, klon jawor, brzoza brodawkowata, olcha szara czy jesion wyniosły. Ze względu na wpływ różnych czynników, takich jak rodzaj podłoża, wysokość nad poziomem morza, ekspozycja terenu, zmienne warunki cieplne i wilgotnościowe, a także działalność człowieka, są one bardzo zróżnicowane.

Charakterystyczną cechą obszaru Parku jest wyraźne piętrowy układ roślinności. Większa część Parku położona jest w piętrze pogórze, sięgającym do wysokości 500 m n.p.m. To teren najbardziej przekształcony przez człowieka. Dominują tu pola uprawne i łąki, a obok nich występują spore połacie lasów mieszanych z udziałem lipy, graba, buka i brzozy. Na obrzeżach potoków, nad Popradem i Dunajcem, występują łęgi olszowe oraz zarośla szuwarowe z mozgą trzcinową, manną fałdowaną, skrzypem bagiennym oraz trzciną pospolitą.

Łan czosnku niedźwiedziego

Mieczyk dachówkowaty

Przejdźcie do regła dolnego, sięgającego do wysokości 1100 m n.p.m., zaskakuje wiosną bogatym runem ze śnieżyczką przebiśniegiem, kokoryczą pełną, różnymi gatunkami żywca leśnego, konwalią dwulistną, czosnkiem niedźwiedzim, a także niezwykle dekoracyjnym parzydłem leśnym. Jest to kraina jodły i buka, które z udziałem innych gatunków domieszkowych tworzą siedlisko buczyny karpackiej. U podnóża drzewostanu można tu spotkać także zawilca gajowego czy pierwiosnka lekarskiego, a latem posilić się owocami malin i poziomek. W obrębie tego piętra oprócz lasów występują śródleśne łąki i pastwiska. Do najbardziej wartościowych gospodarczo należą: łąka rajgrasowa z dominującym rajgrasem

wyniosłym, złocieniem i dzwonkiem rozpierzchłym oraz łąka mietlikowo-mietlicowa z pięknym mietczykiem dachówkowatym i mietlicą pospolitą. Na szczególną uwagę zasługują tu chronione: dziewięsiś beżłodygowy oraz liczne gatunki storczyków.

Regiel górny, występujący powyżej 1100 m n.p.m., to mało zróżnicowany bór świerkowy z borówczyskami. Jednak i tu występują

osobliwości przyrodnicze. Są nimi choćby ciepłolubne rośliny alpejskie takie jak kuklik górski czy pięciornik złoty.

Na terenie Parku występują jedyne w Polsce stanowiska kwitnącego na jesieni głogu wielkoowocowego. Warte uwagi jest ponadto występowanie endemicznego pierwiosnka omączonego, który wraz z cebulicą dwulistną znajduje się w Polskiej Czerwonej Księdze jako gatunek narażony na wyginięcie.

► Fauna

Rozległe i zwarte kompleksy leśne Popradzkiego Parku Krajobrazowego stwarzają doskonałe warunki do bytowania wielu gatunków zwierząt. Są domem licznych przedstawicieli dużych ssaków takich jak sarny, jelenie czy dziki. Do stałych mieszkańców sądeckich lasów zalicza się także wilki, lisy, kuny i tchórze. Rodzinę kotowatych reprezentują rysie i żbiki, a największym drapieżnikiem w Parku jest niedźwiedź brunatny. Przy odrobinie szczęścia można spotkać ponadto rzadkiego borsuka, gronostaja czy łasicę. W górskich potokach uchodzących do Dunajca i Popradu żyje wiele gryzoni, z których warto wymienić bobra europejskiego czy karczownika. Można także spotkać wydrę europejską.

Chroniony obszar Parku jest siedliskiem nie tylko ssaków, ale także ponad 160 gatunków ptaków. Wśród nich występują wyjątkowo rzadkie w skali kraju kuraki leśne, jak głuszec czy jarząbek, i wiele innych gatunków szczególnie cennych, jak puchacz, puszczyk uralski, płochacz halny, orlik krzykliwy czy królujący w powietrzu orzeł przedni. Na obszarze tym gniazduje bocian czarny, występuje największy z naszych dzięciołów – dzięcioł czarny, a także wiele gatunków ptaków śpiewających, które razem tworzą bardzo zróżnicowaną i bogatą awifaunę.

Duża różnorodność siedlisk przyrodniczych na terenie Parku daje możliwość występowania niemal wszystkim krajowym gatunkom płazów i gadów. Przemierzając leśne szlaki, możemy tu spotkać nie tylko żabę trawną czy ropuchę szarą, ale także zaskronica zwyczajnego, a nawet żmiję zygzakowatą. Wyjątkową osobliwość stanowi bardzo rzadki w skali kraju wąż Eskulapa. Bogactwo gadów reprezentują też jaszczurki: zwinka, żyworódka oraz padalec. W siedliskach wodno-błotnych, obserwować możemy wszystkie gatunki polskich płazów ogoniastych, w tym bytującą w górskich potokach salamandrę plamistą, a także wszystkie cztery rodzime gatunki traszek. Płazy bezogonowe – wcale nie mniej atrakcyjne – reprezentują kumak górski oraz liczne ropuchy i żaby, których skrzek w ogromnych ilościach obserwować można w mniej-

Salamandra plamista

Nadobnica alpejska

szych i większych zbiornikach wodnych, a nawet w kałużach w pobliżu ścieżek.

O bogatą roślinność łąk śródleśnych dba 65 gatunków kolorowych motyli, a także inne brzęczące i przypominające o sobie owady. Nie sposób ich nie zauważyć, szczególnie w słoneczne dni, kiedy w postaci

rojów wiernie podróżują wraz z turystą. Z motyli szczególnie efektownie prezentują się: paź królowej, paź żeglarz oraz niepylak mnemozyna. Na terenie Parku zobaczyć też można jednego z najpiękniejszych polskich chrząszczy – nadobnicę alpejską.

► Zabytki

Cerkiew w Leluchowie – drewniana cerkiew z 1861 roku, z rokokowo klasycystycznym ikonostasem.

Cerkiew w Dubnem – drewniana cerkiew z 1863 roku.

Cerkiew w Wojkowej – drewniana cerkiew pw. św. Kosmy i Damiana z końca XVIII wieku.

Cerkiew w Andrzejówce – drewniana cerkiew pw. Zaśnięcia Bogurodzicy z 1864 roku.

Cerkiew w Szczawniku – drewniana cerkiew pw. św. Dymitra Sołuńskiego z 1841 roku z pięknym, barokowym ikonostasem.

Cerkiew w Złockiem – drewniana cerkiew z lat 1867–1872 pw. św. Demetriusza Rycerza i Męczennika.

Cerkiew w Jastrzębiku – cerkiew z połowy XIX wieku pw. św. Łukasza.

Cerkiew w Słotwinach – drewniana cerkiew z 1888 roku.

Cerkiew w Łosiach – greckokatolicka drewniana cerkiew pw. św. Michała Archaniola z 1826 roku.

Cerkiew w Miliku – drewniana cerkiew pw. św. Kosmy i Damiana z 1813 roku.

Cerkiew w Powroźniku – drewniana cerkiew pw. św. Jakuba Młodszego Apostoła z lat 1604–1606.

Kościół w Krynicy-Zdroju – murowany kościół pw. Przemienienia Pańskiego z lat 1887–1892.

Kościół w Piwnicznej-Zdroju – murowany kościół pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny z lat 1881–1886.

Zamek w Ryttrze – ruiny zamku powstałego na przełomie XIII i XIV wieku.

Zamek w Muszynie – ruiny XIV-wiecznego zamku na wzgórzu ponad Muszyną.

Stary Dom Zdrojowy w Krynicy-Zdroju – okazała renesansowa budowla w stylu pałacu, budowana w latach 1880–1889.

Willa Romanówka – XIX-wieczna willa w Krynicy-Zdroju, obecnie galeria sztuki.

Pijalnia „Słotwinka” – drewniany „chiński” pawilon postawiono w 1808 roku, przeniesiony w 1863 roku do Parku Słotwińskiego w Krynicy-Zdroju.

Cerkiew św. Dymitra w Szczawniku

► Ochrona przyrody

Na terenie Popradzkiego Parku Krajobrazowego występują również inne formy ochrony przyrody. Są to rezerваты przyrody, pomniki przyrody, użytki ekologiczne oraz obszary Natura 2000.

► Rezerваты przyrody

Rezerwat przyrody to jedna z najwyższych form ochrony prawnej, którą obejmuje się wybitnie cenne obszary. Na terenie Parku występują głównie rezerваты leśne, co nie oznacza, że nie chronią również innych obiektów przyrodniczych. Należy pamiętać, że w rezerwacie przyrody można poruszać się tylko po wyznaczonych szlakach turystycznych lub dydaktycznych.

Rezerwat przyrody „Las Lipowy Obrożyska”

Rezerwat przyrody „Baniska”

Rezerwat przyrody „Baniska”

- Data utworzenia: 1924 r. (reaktywowany w 1955 r.)
- Powierzchnia: 141,96 ha

Rezerwat leśny. Chroni naturalne, górskie zbiorowiska leśne, głównie w postaci lasu jodłowo-bukowego z niewielką domieszką świerka.

Rezerwat przyrody „Barnowiec”

- Data utworzenia: 1924 r. (reaktywowany w 1957 r.)
- Powierzchnia: 44,57 ha

Rezerwat leśny. Dominuje w nim buczyna karpacka, ale występują również niewielkie płaty jaworzyny górskiej.

Rezerwat przyrody „Hajnik”

- Data utworzenia: 1974 r.
- Powierzchnia: 16,63 ha

Rezerwat leśny chroniący naturalny las jodłowy.

Rezerwat przyrody „Kłodne nad Dunajcem”

- Data utworzenia: 1964 r.
- Powierzchnia: 79,51 ha

Rezerwat leśny. Chroni naturalne zbiorowiska buczyny karpackiej i kwaśnej.

Rezerwat przyrody „Las Lipowy Obrożyska”

- Data utworzenia: 1919 r. (reaktywowany w 1957 r.)
- Powierzchnia: 98,67 ha

Rezerwat leśny utworzony w celu zachowania pierwotnego lasu grabowo-lipowego.

Rezerwat przyrody „Lembarczek”

- Data utworzenia: 1985 r.
- Powierzchnia: 47,16 ha

Rezerwat leśny. Chroni naturalne drzewostany jodłowo-bukowe oraz pojedyncze okazy jawora.

Rezerwat przyrody „Łabowiec”

- Data utworzenia: 1924 r. (reaktywowany w 1957 r.)
- Powierzchnia: 53,85 ha

Rezerwat leśny. Ochronia fragmenty pierwotnego lasu jodłowo-bukowego.

Rezerwat przyrody „Nad Kotelnicznym Potokiem”

- Data utworzenia: 1959 r.
- Powierzchnia: 26,50 ha

Jest typowo leśnym rezerwatem chroniącym pierwotny las regla dolnego, głównie w postaci buczyny karpackiej.

Rezerwat przyrody „Okopy Konfederackie”

- Data utworzenia: 1963 r.
- Powierzchnia: 2,62 ha

Niewielki rezerwat przyrody o typie krajobrazowo-historycznym.

Rezerwat przyrody „Pusta Wielka”

- Data utworzenia: 1963 r.
- Powierzchnia: 2,58 ha

Niewielki rezerwat leśny. Chroni przede wszystkim naturalny las regla dolnego z reliktowym stanowiskiem sosny.

Rezerwat przyrody „Uhryń”

- Data utworzenia: 1924 r. (reaktywowany w 1957 r.)
- Powierzchnia: 16,51 ha

Rezerwat leśny. Chroni starodrzew bukowo-jodłowy będący pozostałością Puszczy Karpackiej.

Rezerwat przyrody „Wierchomla”

- Data utworzenia: 1983 r.
- Powierzchnia: 25,37 ha

Rezerwat chroniący naturalny las bukowo-jodłowy oraz formy skałkowe.

Rezerwat przyrody „Żebracze”

- Data utworzenia: 1995 r.
- Powierzchnia: 44,67 ha

Rezerwat leśny. Chroni naturalny las bukowo-jodłowy, unikalne stanowiska porostów oraz formy skałkowe.

► Pomniki przyrody

Na terenie Popradzkiego Parku Krajobrazowego znajduje się prawie 130 pomników przyrody. Tymi indywidualnymi formami ochrony objęte są przede wszystkim okazałe drzewa, aleje drzew, skałki, źródła, mofeta, stawy oraz koryta potoków. Wśród drzew najczęściej chronio-

nymi gatunkami są: lipa drobnolistna, modrzew europejski, dąb szypułkowy, jesion wyniosły, a także sosna wejmutka i brzoza. Chronione formy skałkowe znajdują się głównie w partiach wierzchowiowych i są zbudowane z fliszowych utworów piaskowcowo-zlepieńcowych. Przykładami takich form są m.in. „Wierch nad Kamieniem”, „Diabelski Kamień”, „Diabelskie Ściany”, a także skałki w Łomnicy-Zdroju i okolicach Wierchomli. Pomnikami przyrody są również liczne źródła, znajdujące się przykładowo w Rytrze, Szczawniku, Jastrzębiku, Łomnicy-Zdroju czy Wierchomli Wielkiej. Jednym z bardziej wartościowych obiektów chronionych jako pomnik przyrody jest mofeta w Muszynie-Złockiem. Tym typem ochrony prawnej objęto również staw Czarna Młaka w Powroźniku oraz staw w Wierchomli, a także koryta potoku Łomniczanka i Potoku Życzanowskiego.

► **Obszar Natura 2000**

Obszar Natura 2000 „Ostoja Popradzka”

Specjalny obszar ochrony siedlisk o powierzchni 57 930,98 ha. W znacznym stopniu pokrywa się z Popradzkim Parkiem Krajobrazowym, obejmując pasma: Radziejowej i Jaworzyny Krynickiej. Elementami Ostoi o bardzo dużej wartości są przede wszystkim dobrze zachowane, naturalne drzewostany, łąki górskie, obszary źródliskowe oraz doliny dużych rzek górskich. W terenie dominują lasy jodłowo-bukowe. W najwyższych partiach górskich występują połacie boru świerkowego. W dolinach rzek znajdują się lasy liściaste – grądy, łęgi i zarośla wierzbowe. Stwierdzono tu w sumie 11 rodzajów siedlisk cennych z europejskiego punktu widzenia. Lasom towarzyszy bogaty świat zwierząt, w tym typowe gatunki puszczańskie: niedźwiedź, ryś, żbik, wilk, kuraki leśne, bocian czarny, puchacz, orzeł przedni i wiele innych.

► **Użytki ekologiczne**

Bunior

Użytek ekologiczny utworzony w 2009 roku, położony w Wierchomli Wielkiej, w okolicy szkoły podstawowej. Chroni stanowiska cennych gatunków roślin i zwierząt.

Łąka ostrożeniowa

Użytek ekologiczny położony na terenie gminy Rytró, w okolicy Hotelu Perła Południa. Został utworzony w 1998 roku w celu ochrony podmokłej łąki z cennymi gatunkami roślin.

Źródło „Łomniczanka” w Łomnicy-Zdroju

Gminny Park Ekologiczny

Położony w dolinie potoku Rozтока Wielka. Chroni unikatowe stanowiska fauny i flory, charakterystyczne dla terenów podmokłych w górach. Użytek ten został utworzony w 1998 roku.

Stary kamieniołom

Użytek ekologiczny położony w Dolinie Rozтока, na terenie starego kamieniołomu. Został utworzony w 1997 roku w celu ochrony następujących elementów: ściany skalnej zbudowanej z piaskowca magurskiego, młaki porośniętej roślinnością błotną oraz fragmentów murawy kserotermicznej.

Warto zobaczyć

Na terenie Popradzkiego Parku Krajobrazowego znajduje się wiele obiektów o wyjątkowych walorach przyrodniczych, kulturowych czy historycznych. Kilka z nich szczególnie powinno się odwiedzić.

► Obiekty geologiczne

Przełom potoku Uhryń

Niewielki, ale bardzo ciekawy przełom potoku, który znajduje się na północnych krańcach Parku, nieopodal miejscowości Łabowa. Przełom ten utworzył się w związku z silnie działającą erozją wodną, zarówno denną, jak i boczną. W samym korycie oraz na jego brzegach odsłaniają się skały należące do formacji belowskiej i łupków

Skąły w Uhryńskim Potoku

z Łabowej. Wiek ich tworzenia oszacowano na 23–65 mln lat temu (okres paleogenu). Są one w tym rejonie bardzo mocno sfałdowane, niejednokrotnie o różnym kącie zapadania. Dodatkowo różny przebieg potoku powoduje, że warstwy skalne raz układają się równolegle do spływu wód, a kawałek dalej poprzecznie.

W najwyższej części przełomu obserwować można cienkie warstwy piaskowców i mułowców należące do formacji belowskiej. Niżej występują różnobarwne, pstre łupki, tworzące tzw. pasiaki. W poszczególnych warstwach zaobserwować można liczne hieroglify, czyli odlewy form powstałych na dnie morskim. Liczne są też tzw. strzałki kalcytowe – wystąpienia białego, krystalicznego kalcytu. Różnobarwność poszczególnych warstw skalnych występujących w potoku oraz ich ułożenie, sprawiają, że tworzy się bardzo ciekawa mozaika, co nadaje temu miejscu dużej wyjątkowości. Wzdłuż potoku znajduje się ścieżka dydaktyczna z tablicami informacyjnymi.

Mofeta w Muszynie-Złockiem

Jest to obiekt unikatowy w skali regionu, jeśli nie całego kraju. Usytuowany jest w dnie bagnistego potoku, powyżej zabudowań należących do Muszyny-Złockie.

Mofeta to miejsce suchych ekshalacji dwutlenku węgla. Ich położenie m.in. w potoku nadaje im specyficzny charakter – wyptyw CO_2 jest doskonale widoczny w postaci bąbli sprawiających wrażenie gotującej się wody.

Równocześnie z gazem wydobywają się tu wody – szczawy o typie $\text{HCO}_3\text{-Ca-Fe}$. Mofeta ta znajduje się na dyslokacji tektonicznej, w której kontaktują się ze sobą utwory piaskowcowe i łupkowe, należące do formacji łupków z Malinowej, formacji szczawnickiej oraz formacji z Zarzecza.

Mofeta CO₂ im. prof. H. Świdzińskiego

Obiekt ten został nazwany Mofetą im. prof. Henryka Świdzińskiego, wybitnego polskiego geologa. Objęty jest ochroną prawną w postaci pomnika przyrody nieożywionej. Jest to miejsce dostosowane do potrzeb turystów. Znajdują się tu specjalny pomost, schodki oraz tablice informacyjne.

► Obiekty kulturowe

Krynica-Zdrój

Jedno z największych i najważniejszych polskich uzdrowisk górskich, funkcjonujące już od XVIII wieku, a od 1807 roku uznane przez władze austriackie za kurort. Przebywali tu m.in. Jan Matejko, Henryk Sienkiewicz, Helena Modrzejewska czy Jan Kiepura. Z Krynica-Zdrojem związana była też postać Nikifora, słynnego malarza prymitywisty.

Do najważniejszych zabytków należą: kościół pw. Przemienienia Pańskiego z lat 1887–1892, Stary Dom Zdrojowy z 1889 roku, a także drewniany „chiński” pawilon postawiony w 1808 roku, dziś służący jako letnia pijalnia wody. Na brzegu potoku Kryniczanka stoją również, pochodzące z drugiej połowy XIX wieku, zabytkowe drewniane wille: „Biała Róża”, „Biały Orzeł”, „Romanówka”.

Cerkiew w Powroźniku

Jest to najstarsza, zachowana w bardzo dobrym stanie drewniana cerkiew na terenie Beskidu Sądeckiego. Zbudowana została w latach 1604–1606. Jej patronem jest św. Jakub Młodszy Apostoł. Pierwotnie była cerkwią greckokatolicką, natomiast aktualnie mieści się w niej kościół rzymskokatolicki. W 2013 roku została wpisana na Listę świa-

towego dziedzictwa UNESCO. Znajduje się na szlaku architektury drewnianej województwa małopolskiego.

Zamek w Rytrze

Średniowieczny zamek położony na wzgórzu ponad rzeką Poprad. Zbudowany został prawdopodobnie na przełomie XIII i XIV wieku. Do dnia dzisiejszego zachowały się części murów oraz baszty. Z ruin rozpościera się wspaniały widok na Rytro, dolinę Popradu oraz pasmo górskie Radziejowej.

Muzeum w Muszynie

Muzeum regionalne „Państwa Muszyńskiego” mieści się w niewielkim dworku będącym rekonstrukcją zabytkowego, XVIII-wiecznego budynku potocznie nazywanego „Zajazdem”. Znajduje się w nim ekspozycja poświęcona historii regionu.

Ruiny zamku w Rytrze

Produkty lokalne

Śliwowica łącka

Mocny napój alkoholowy z okolic Łącka, produkowany ze śliwek. Historia tego wyrobu sięga prawdopodobnie XVII wieku. Jest to produkt tradycyjny. Na butelkach, w których się znajduje, widnieje hasło: „Daje krzepę, krasi lica, nasza łącka Śliwowica”. Jest to jeden z najczęściej kupowanych przez turystów lokalnych specjałów.

Sery owcze

Sery produkowane z mleka owczego przez lokalnych baców i producentów. Wyjątkowym smakiem pochwalić się mogą zarówno bundz oraz bryndza, jak i sery dłużej dojrzewające. Można je nabyć w wielu miejscach na terenie Parku.

Sądecki miód spadziowy

Miód płynny lub skrzystalizowany, zbierany przez pszczoły głównie z drzew iglastych. Ma kolor ciemnozielony lub ciemnobrązowy, charakteryzuje się specyficznym, korzennym, ostrym smakiem. Tradycja jego otrzymywania na tym terenie sięga XIII wieku. Produkt ten wpisany jest na listę produktów tradycyjnych.

Pierogi łomniczańskie

Pierogi łomniczańskie, zwane też kluskami kudłatymi, wytwarzane są w Łomnicy-Zdroju oraz jej okolicach od ponad stu lat. Robi się je z ziemniaków, wypełniając białym serem. Podstawą jest też okrasa złożona z podsmażonego boczku i słoniny. Co roku w Łomnicy-Zdroju odbywa się festiwal pierogów łomniczańskich.

Jabłka łąckie

Bardzo smaczne, wyraziste i soczyste odmiany jabłek. Swój smak i aromat zawdzięczają specyficznemu mikroklimatowi panującemu w okolicach Łącka. Sady na tym terenie uprawiano prawdopodobnie już w XII wieku. Od 2005 roku jabłka łąckie znajdują się na liście produktów tradycyjnych.

Gdzie warto wstąpić

Bacówka nad Wierchomlą

Drewniane schronisko położone ponad miejscowością Wierchomla Mała, nieco poza głównym grzbietem Beskidu Sądeckiego. Ulubione miejsce odpoczynku i noclegu wielu turystów. Odbywają się tu różnorodne warsztaty oraz imprezy cykliczne. Spod schroniska rozpościera się wspaniała panorama na Tatry.

Więcej informacji na: www.wierchomla.pttk.pl

Hotel „Wierchomla SKI & SPA Resort”

Duży ośrodek hotelowo-konferencyjny o wysokim standardzie, położony nieopodal stacji narciarskiej. Dobry punkt wypadowy na wycieczki po Paśmie Jaworzyny Krynickiej.

Więcej informacji na: www.wierchomla.com.pl

Pijalnie wód w Krynicy-Zdroju

Na terenie Krynicy-Zdroju znajduje się kilka pijalni. W Pijalni Głównej możemy spróbować wód „Zuber”, „Ślotwinka”, „Jan” lub wody ze

Zdroju Głównego. W pijalni Mieczysław, ulokowanej w Starym Domu Zdrojowym, podawana jest woda „Mieczysław”. Kolejne dwie piękne pijalnie znajdują się w drewnianych, stylowych pawilonach. Są to: pijalnia Słotwinka z wodą „Słotwinka” oraz pijalnia Jan, oczywiście z wodą „Jan”. We wszystkich tych miejscach można zakupić wodę i w spokoju, powoli delektować się jej smakiem.

Ścieżki przyrodnicze

Las Lipowy Obrożyńska

Ścieżka przyrodnicza zlokalizowana na terenie rezerwatu przyrody „Las Lipowy Obrożyńska”, znajdującego się nieopodal Muszyny. Jest ona ogólnodostępna, dobrze oznaczona, a czas potrzebny na jej przejście to ok. 2,5 godziny. Na ścieżce wyznaczono 7 przystanków, przy których znajdują się tablice dydaktyczne. Można się z nich dowiedzieć wielu ciekawych informacji na temat tutejszej przyrody, a w szczególności na temat typów siedlisk leśnych, drzewostanów i gatunków lasotwórczych. Opisane zostały m.in. lipa drobnolistna, jodła, buk, grab, modrzew oraz inne gatunki drzew i roślin runa leśnego. Należy pamiętać, że ścieżka znajduje się na terenie rezerwatu przyrody i wolno tu poruszać się tylko po wyznaczonych trasach.

Tablica na ścieżce przyrodniczej w Obrożyńskich

Rogasiowy Szlak

Ścieżka znajduje się na terenie malowniczej Doliny Róztoki, położonej na zachód od centrum Rytra. Prowadzi wzdłuż potoku Róztoka Wielka i Mała oraz okolicznymi grzbietami, przebiegając też w pobliżu rezerwatu przyrody „Baniska”. Możemy na niej zapoznać się z typowymi dla terenu Popradzkiego Parku Krajobrazowego siedliskami i gatunkami, ale również z obiektami przyrody nieożywionej. Idąc ścieżką, obejrzeć można dwa źródelka: „Katarzyna” i „Rogaś”. Jest też niewielki, stary kamieniołom, w którym zamieszkują ciekawe gatunki płazów i gadów. Cały teren porastają duże połacie lasów, głównie jodłowo-bukowo-świerkowych. Przy odrobinie szczęścia na szlaku napotkać można sarnę oraz usłyszeć świergot tutejszych ptaków. Przy ścieżce znajdują się tablice dydaktyczne, na których każdy turysta znajdzie mnóstwo ciekawych informacji o tutejszej przyrodzie.

Ścieżka „Szlakiem Leśnych”

Ścieżka przyrodniczo-historyczna „Szlakiem Leśnych” rozpoczyna się na Woli Kroguleckiej, a następnie grzbietami, poprzez łąki i lasy, prowadzi do doliny Popradu. Ścieżka została utworzona w celu ukazania bogatej przyrody malowniczych Barcic wraz z okolicznymi wzniesieniami. Jednocześnie zwraca uwagę na istotne wydarzenia związane z działaniami jednostek partyzanckich stacjonujących w tutejszych lasach w czasie II wojny światowej i po wojnie, w latach 1945–1955.

Turystyka aktywna

Na piechotę

Przez Popradzki Park Krajobrazowy przebiega bardzo duża liczba pieszych szlaków turystycznych. W zależności od kondycji i czasu można przemierzyć wybraną okolicę lub wybrać się na dłuższą wyprawę.

- **Niebieski szlak:** Leluchów – Powroźnik 11,3 km – Krynica-Zdrój 20,6 km – Przełęcz Krzyżowa 22,7 km – Runek 29,1 km – Pusta Wielka 35,7 km – Żegiestów-Zdrój 42,5 km
- **Żółty szlak:** Muszynka – Okopy Konfederatów Barskich 2,4 km – Wojkowa 9,3 km – Muszyna 19,1 km – Szczawnik 24,0 km – Pusta Wielka 28,6 km – Żegiestów-Zdrój 35,3 km
- **Zielony szlak:** Wysowa – Huzary 12,7 km – Krynica-Zdrój 16,3 km – Przełęcz Krzyżowa 18,1 km – Jaworzyna Krynicka 21,9 km – Muszyna 30,4 km
- **Czarny szlak:** Tylisz – Huzary 3,5 km – Krynica-Zdrój (Roma) 4,6 km
- **Żółty szlak:** Krynica-Zdrój – Przełęcz Krzyżowa 2,2 km – droga wojewódzka 7,9 km – Huzary 13,2 km – Krynica-Zdrój 17,0 km
- **Czerwony szlak** (Główny Szlak Beskidzki): Mochnaczka Niżna – Huzary 3,7 km – Krynica-Zdrój 7,5 km – Jaworzyna Krynicka 15,9 km – Runek 19,8 km – Hala Łabowska 26,6 km – Hala Pisana 30,4 km – Rytro 38,2 km – Niemcowa 44,8 km – Wielki Rogacz 47,9 km – Przehyba 54,6 km – Przełęcz Przysłop 60,1 km – Dzwonkówka 61,6 km – Krościenko nad Dunajcem 66,5 km
- **Czarny szlak:** Żegiestów Wieś – Pusta Wielka 7,9 km
- **Czarny szlak:** Wierchomla Wielka – Bacówka PTTK nad Wierchomlą 3,8 km
- **Niebieski szlak:** Piwniczna-Zdrój – Łomnica-Zdrój 3,3 km – Hala Łabowska 9,3 km – Łabowa 18,1 km

- **Żółty szlak:** Frycowa – Hala Pisana 10,0 km – Piwniczna-Zdrój 16,9 km – Niemcowa 23,0 km
- **Zielony szlak:** Nowy Sącz – Wilcze Doły 13,9 km – skrzyżowanie szlaków pod Makowicą 17,7 km
- **Niebieski szlak:** Barcice – Potok Życzanowski 6,1 km – skrzyżowanie szlaków pod Makowicą 10,2 km
- **Żółty szlak:** Łomnica-Zdrój PKP – Łomnica-Zdrój 3,7 km – Hala Łabowska 11,1 km
- **Zielony szlak:** Barcice – Wdżary 6,6 km
- **Niebieski szlak:** Rytro – Wdżary 5,7 km – Przehyba 10,3 km – Sewerynowka 16,0 km – Szczawnica 19,4 km
- **Czerwony szlak:** Piwniczna-Zdrój – Obidza 9,1 km – Jaworki 17,1 km
- **Zielony szlak:** Piwniczna-Zdrój – Obidza 10,8 km
- **Niebieski szlak:** Wielki Rogacz – Obidza 2,8 – Przełęcz Rozdziela 6,7 km – Szafranówka 18,8 km
- **Żółty szlak:** Stary Sącz – Przysietnica 6,9 – Wielka Przehyba 14,5 km
- **Zielony szlak:** Jazowsko – Przehyba 10,2 km – Szczawnica 19,4 km
- **Żółty szlak:** Łącko – Jaworzynka 8,3 – Dzwonkówka 12,9 km – Bereśnik 16,5 km – Szczawnica 19,3 km – Szafranówka 20,7 km
- **Zielony szlak:** Tylmanowa – Jaworzynka 5,1 km

Rowerem

Na terenie Parku znajduje się również wiele szlaków rowerowych. Ze względu na górskie ukształtowanie terenu zaliczają się one do średnio trudnych i trudnych. Większość szlaków przebiega doliną Popradu lub odchodzi od niej w mniejsze dolinki i wyższe partie górskie.

- **Karpacki Szlak Rowerowy (czerwony):** Nowy Sącz – Rytro – Piwniczna-Zdrój – Żegiestów-Zdrój – Muszyna – Leluchów
- **Transgraniczny Szlak Rowerowy (niebieski):** Muszyna – Powroźnik – Tylicz – Wysowa
- **Zielony szlak:** Czaczów – Składziste – Hala Łabowska – Runek – Wierchomla Wielka
- **Zielony szlak:** Kosarzyska – Niemcowa – Wielki Rogacz – Obidza – Przełęcz Rozdziela – Jaworki
- **Niebieski szlak:** Rytro – Wielki Rogacz
- **Królewski Szlak Rowerowy (zielony):** Stary Sącz – Przysietnica – Gołkowice – Łazy Brzyńskie – Przełęcz Przysłop

- **Czarny szlak:** Szczawnica – dolina Sopotnickiego Potoku – dolina Jastrzębiego Potoku – Szczawnica
- **Niebieski szlak:** Szczawnik – Bacówka PTTK nad Wierchomlą – Runek – Szczawnik
- **Czarny szlak:** Piwniczna-Zdrój – Kokuszka – Groń – Piwniczna-Zdrój
- **Niebieski szlak:** Piwniczna-Zdrój – Obidza

Biegiem

Na terenie Parku nie ma znakowanych tras biegowych, jednak nie powinno to w żadnym stopniu odstraszać amatorów tego rodzaju aktywności. Przy dobrej kondycji można wybrać trasę przebiegającą po znakowanych górskich szlakach turystyki pieszej. Równie dobrze można pobiegać wzdłuż doliny Popradu, doliny Muszynki, doliny Wierchomlanki, doliny Sopotnickiego Potoku lub po ścieżkach na Górze Parkowej w Krynicy-Zdroju. Właśnie z Krynica-Zdrojem związany jest Festiwal Biegowy – jedna z największych w Polsce imprez biegowych, która przyciąga co roku we wrześniu ponad 7000 biegaczy. Odbyna się tu wiele biegów o różnym stopniu trudności, poczynając od wyścigów dla najmłodszych po Deptaku Krynickim, poprzez „Życiową Dychę” na trasie Krynica-Zdrój – Muszyna, a także biegi na Górę Parkową i Jaworzynę Krynicką, a kończąc na Koral Maratonie (42,195 km) i Biegu 7 Dolin (100 km). Natomiast w Piwnicznej-Zdroju od kilku lat rozgrywane są Mistrzostwa Polski Weteranów w Biegu Górskim. Jest to jeden z etapów cyklu Mountain Marathon.

Konno

Na terenie Parku lub tuż przy jego granicach znajduje się kilka niewielkich stadnin koni, w których można pojeździć konno lub wziąć lekcje jazdy. Zlokalizowane są one w: Jaworkach, Szczawnicy (Se-werynowka), Gaboniu, Piwnicznej-Zdroju, Muszynie-Złockiem oraz Tyliczu. Przez Park przebiegają trzy znakowane szlaki konne.

Transbeskidzki Szlak Konny: Jaworki – Obidza – Piwniczna-Zdrój – Hala Pisana – Hala Łabowska – Uhryń

Szlak konny Beskidu Sądeckiego: Tylicz – Krynica-Zdrój – Słotwiny – Runek – Hala Łabowska – Hala Pisana – Makowica – Wola Krogulecka – Barcice – Przysietnica – Skalka – Przelęcz Przystop – Dzwonkówka – Krościenko nad Dunajcem

Szlak konny po Górach Łeluchowskich: Wojkowa – Powroźnik – szczyt Dubne – Malnik – Dubne – Łeluchów

Na nartach

Amatorzy białego szaleństwa na terenie Parku na pewno znajdą coś dla siebie. Są tu wspaniałe tereny zarówno do narciarstwa biegowego, jak i zjazdowego. Dla wielbicieli biegówek istnieje tu wiele znakowanych tras przechodzących przez główny grzbiet Beskidu Sądeckiego oraz prowadzących z niego do miejscowości położonych w dolinie Popradu. Natomiast szusujący na stokach mają do wyboru kilka dużych stacji narciarskich w granicach Parku lub tuż poza nimi. Znajdują się one w: Krynicy-Zdroju (Stacja Narciarska Jaworzyna Krynicka), Słotwinach, Tyliczu, Wierchomli Małej oraz Szczawniku (Stacja Narciarska Dwie Doliny Muszyna – Wierchomla), Kokuszcze, Rytrze (Stacja Narciarska Ryterski Raj), Suchej Dolinie, Krościenku nad Dunajcem, Szczawnicy.

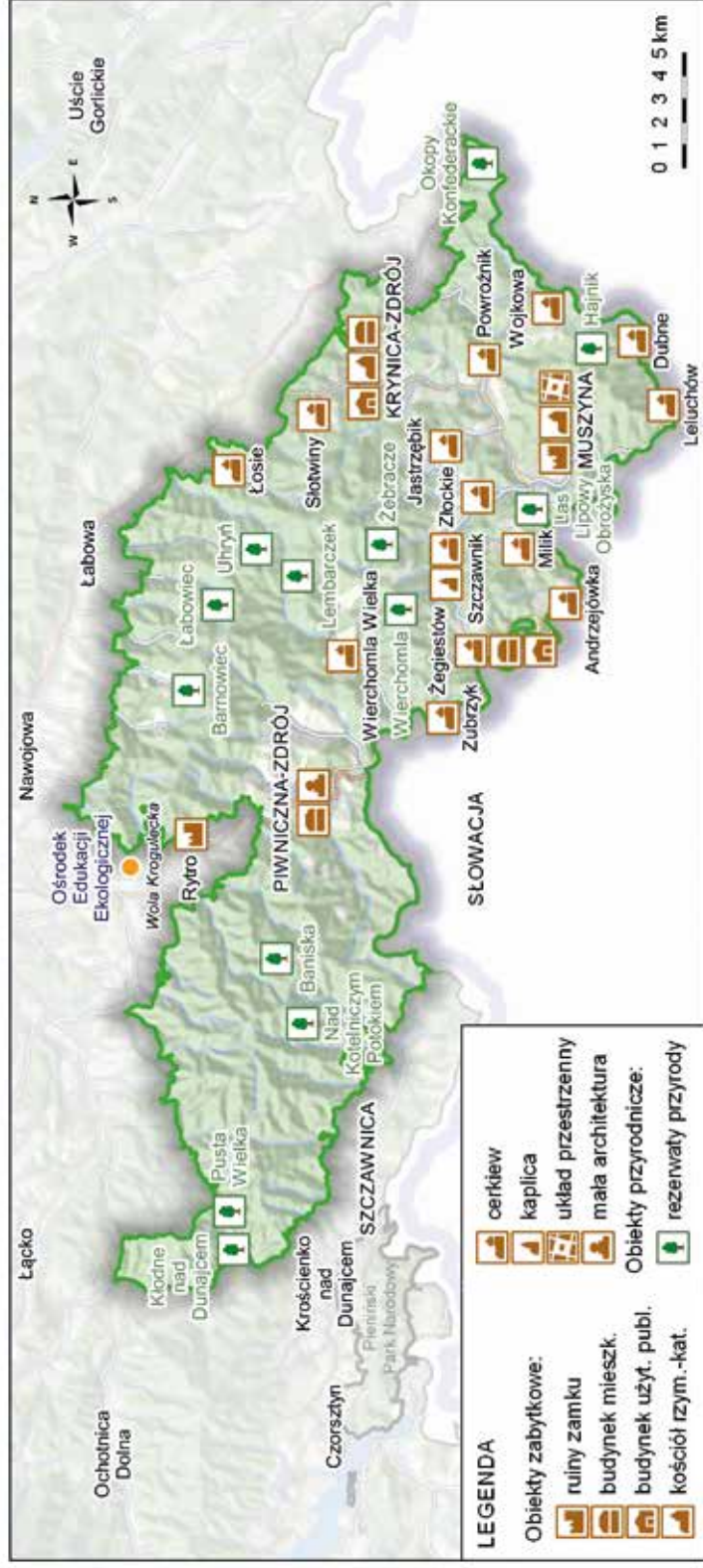
Większość z nich wyposażona jest w wygodne wyciągi krzesełkowe, sztuczne naśnieżanie oraz oświetlenie stoków.

Trasa dla ciebie

Piwniczna-Zdrój – Łomnica-Zdrój 3,3 km – Hala Łabowska 9,3 km – Wierch nad Kamieniem 10,9 km – Hala Pisana 13,1 km – Groń 15,5 km – Piwniczna-Zdrój 20,8 km

Trasa o długości 20,8 km, średnio trudna, całodzienna, z dala od większego ruchu turystycznego. Oprócz kilku atrakcji przyrodniczych odnajdziemy tu spokój, ciszę i piękne widoki.

Z Piwnicznej-Zdroju wędrujemy niebieskim szlakiem PTTK na niewielki szczyt Bucznik, z którego rozpościera się ładny widok na dolinę Popradu i Łomniczanki. Następnie schodzimy do Łomnicy-Zdroju, gdzie zobaczyć możemy atrakcje geologiczne w postaci odsłonięcia skalnego w korycie potoku Łomniczanka, niewielkiego wodospadu oraz kilku źródeł wód mineralnych. Tu rozpoczynamy mozolną wspinaczkę na Halę Łabowską. Po drodze, tuż przed najostrzejszym podejściem, znajduje się bardzo ładny wodospad. Na Hali Łabowskiej możemy sobie odpocząć po ciężkiej wspinaczce w mieszczącym się tu schronisku turystycznym. Następnie kierujemy się na zachód czerwonym szlakiem PTTK. Po drodze, zbaczając trochę na północ, zobaczyć możemy „Diabelskie Ściany” i skałki zbudowane z piaskowców magurskich. Kilkaset metrów dalej znajduje się stare, zatarte osuwisko i związane z nim formy skalne oraz jaskinie. Idąc dalej przez dorodny, bukowy las, mijamy po prawej rezerwat przyrody „Barnowiec”, chroniący wiele ciekawych gatunków flory. Za Halą Pisaną zmieniamy szlak na żółty i rozpoczynamy zejście do Piwnicznej-Zdroju, gdzie rozpoczynaliśmy wycieczkę.

**Zespół Parków Krajobrazowych
Województwa Małopolskiego**

ul. Vetulaniego 1A, 31-227 Kraków

www.zpkwm.pl

www.facebook.com/zpkwm/

Oddział Stary Sącz

Wola Krogulecka 82

33-342 Barcice

tel. 18 446 09 00

e-mail: stary.sacz@zpkwm.pl

ISBN 978-83-66787-42-1